

*Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu II
16-18 Mayıs 2010 – Hacettepe Üniversitesi, Beştepe-ANKARA*

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ GENEL YETERLİKLERİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN YETİŞTİREN KURUMLARDAKİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ GÖRÜŞLERİ

ACADEMICIANS' OPINIONS AT TEACHER TRAINING FACULTIES ABOUT GENERIC TEACHING PROFESSION COMPETENCIES

Doç. Dr. Halil YURDUGÜL, Doç. Dr. Mukaddes ERDEM, Doç. Dr. S. Sadi SEFEROĞLU
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

Özet

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü 2006 yılında Türkiye'de görev yapan öğretmenlerin genel yeterlik ölçütlerini belirlediği bir projeyi tamamlayarak uygulamaya koymuştur. Bu proje kapsamında belirlenen yeterlikler 6 alt boyutta tanımlanmıştır;

- A. Kişisel ve Mesleki Gelişim,
- B. Öğrenciyi Tanıma,
- C. Öğrenme ve Öğretme Süreci,
- D. Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme,
- E. Okul-Aile ve Toplum İlişkileri,
- F. Program ve İçerik Bilgisi.

Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleriyle ilgili olarak bu boyutlara ilişkin performans göstergeleri de tanımlanmıştır. Bu çalışma, performans göstergelerinde ifade edilen özellikleri kazandırmak durumunda olan öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan öğretim elemanları ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yeterlikler iki farklı açıdan ele alınmıştır. Bu açılardan birincisi "söz konusu yeterliklerin etkin bir öğretmenlik için önemli olup olmadığını sorgulamak" ikincisi de "yeterliklerin gözlenebilirliğini belirlemek"tir. Bu amaçla hazırlanan bir ölçme aracı Türkiye'nin farklı üniversitelerindeki eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarına uygulanmıştır. Bulgulara göre öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun yeterliklere ilişkin performans göstergeleri olarak ifade edilen özellikleri bir öğretmen niteliği olarak önemli buldukları ancak bu göstergelerin gözlenebilirlik değerlerinin düşük olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen, Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, Öğretmen Yetiştirme

Abstract

The Ministry of National Education (MoNE) in Turkey declared the general teaching profession competencies in 2006. All of these competencies for teachers are expected to be used in

1. Personal and professional developments of teachers
2. Identifying teacher training policies
3. Selection of newly assigned teachers
4. Preparation of pre-service teacher training
5. Programs of higher education institutions training teachers
6. In-service training of teachers
7. Evaluation of teacher performances and achievements

In this study, opinions of faculty members at the universities about these competencies were taken into consideration. The academicians were asked whether those competencies were necessary to be an effective teacher and whether they could be observable. The consistency between opinions of The Ministry of National Education and the opinions of academicians' opinions in terms of those competencies were also investigated. The results indicated that faculty members believe that those competencies are important. However, they also believe that those performances are not easily observable.

Keywords: Teacher, General Teaching Profession Competencies, Teacher Training

1- GİRİŞ

Bir ülkenin okullarında iyi bir eğitimin veriliyor olmasının o ülkenin gelişmişlik düzeyini belirlediği artık bütün eğitimciler, politikacılar ve karar vericiler tarafından seslendirilen bir gerçektir. Öte yandan okullarda iyi bir eğitimin verilebilmesi de okuldaki öğretimin niteliğinin yükseltilmesiyle mümkündür. Öğretimin niteliğinin yükseltilmesi için de nitelikli öğretmenlere sahip olmak gerekir. Nitelikli öğretmenlerden beklentilerin bir takım standartlara bağlı olması sistemin sağlıklı bir şekilde

işlemesi ve ilerlemesi açısından önemlidir. Öğretmen yeterlikleri bu standartlardan birisi olarak ele alınabilir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun öğretmenlerin nitelikleri ve seçimine ilişkin 45. maddesinde, “Öğretmen adaylarında genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon bakımından aranacak nitelikler Milli Eğitim Bakanlığınca (MEB) tespit olunur.” ifadesi yer almaktadır (MEB, 2002). Milli Eğitim Bakanlığınca yüklenen bu sorumluluğun bir gereği olarak MEB bünyesinde kurulan Öğretmen Yeterlilikleri Komisyonları tarafından bir dizi öğretmen yeterliği belirlenmiştir. Bu bağlamda Temel Eğitime Destek Projesi kapsamında 2002 yılında öğretmen yeterlikleri konusu projelendirilmiştir.

Öğretmen yeterlikleriyle ilgili olarak yapılan yayınlarda “6 ana yeterlik, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan” öğretmen yeterliklerinin hazırlanmasında çeşitli kurumların katkılarının bulunduğu belirtilmektedir (MEB, 2006a; MEB, 2008a). Bu katkılar arasında 49 yüksek öğretim kurumunun görüş, öneri ve eleştirilerine değinilmektedir. Yeni müfredat programlarını hayata geçirecek ve öğrencileri 21. yüzyıla hazırlayacak öğretmenlerde bulunması gereken bilgi beceri ve tutum özelliklerini içerdiği belirtilen bu yeterliliklerin aşağıdaki amaçlarla kullanılacağı ifade edilmektedir:

- Öğretme yetiştirme politikalarının belirlenmesinde,
- Öğretmen yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının hizmet öncesinde öğretmen yetiştirme politikalarında,
- Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitiminde,
- Öğretmenlerin Okul Temelli Mesleki Gelişiminde,
- Öğretmenlerin seçiminde,
- Öğretmenlerin iş başarımlarının, performanslarının değerlendirilmesinde,
- Öğretmenlerin kendilerini tanıma ve geliştirmelerinde (MEB, 2006a, s. v)

Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü 2006 yılında Türkiye’de görev yapan öğretmenlerin genel yeterlik ölçütlerini belirlediği bu projeyi tamamlayarak uygulamaya koymuştur. “Öğretmenlik mesleğini etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken genel bilgi, beceri ve tutumlar” şeklinde tanımlanan “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri” 6 ana yeterlik alanı, “bu yeterlikleri yerine getirebilmek için gerekli bilgi, beceri ve tutumlar” şeklinde tanımlanabilecek olan 31 alt yeterlik ve “yeterliklerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin delili olabilecek gözlemlenebilir-ölçülebilir davranışlar” olarak tanımlanabilecek olan 233 performans göstergesi şeklinde belirlenmiştir (MEB, 2006b).

Alt yeterliklere bakıldığında nitelikli bir öğretmenden beklenenlerin gerçekçi olmadığı düşünülebilir. Öğretmenlerin, farklı ortamlarda ve farklı özelliklere sahip hedef kitlelerine yönelik olarak kullanabilmesi için birçok beceriye sahip olması beklenmektedir. Ancak öğretmenin birçok farklı soruna çözüm üretecek bir robot olmadığı da bilinmektedir. Bu yüzden de öğretmen yeterlikleriyle ilgili olarak zihinlerde soru işaretleri uyanabilmektedir.

Bu beceriler her öğretmende aynı düzeyde olmayabilir. Bazı öğretmenler planlama veya materyal geliştirme konusunda daha güçlüyken bazı öğretmenler de örneğin “ölçme ve değerlendirme” veya “özel eğitim” konusunda kendilerini geliştirmiş olabilirler.

Öğretmen Yeterlilikleri

Ülkemizde öğretmen yetiştirmede ve öğretmenliğe atamalarda farklı uygulamaların gerçekleştirildiği gözlenmektedir. Bunun bir sonucu olarak farklı düzeylerde ve alanlarda eğitim alıp aynı ortamda öğretmenlik yapan çok sayıda öğretmen bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumundan mezun olanlarla, amacı öğretmen yetiştirmek olmayan eğitim kurumlarından mezun olanlar aynı kurumda aynı amaca hizmet eden çalışmalar yürütmektedirler. Bu durum, öğretmen yeterlilikleri konusunda soru işaretlerini gündeme getirmektedir. Eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmenler dikkate alınarak hazırlanan öğretmen yeterlilikleri eğitim fakültelerinden mezun olmadığı halde öğretmenlik mesleğini yürüten öğretmenlerden de beklenmektedir. Bu durum bir yandan öğretmen yeterliliklerini gerçekçi olmayan bir pakete dönüştürmekte bir yandan da mesleki eğitimin gerekliliğini iyice gözler önüne sermektedir.

İyi bir öğretmenle ilgili değerlendirmelere bakıldığında iyi bir öğretmenin “kendisini mesleki ve kişisel açılardan sürekli olarak geliştiren, kendisini geliştirmeye ilgili fırsatları ve olanakları araştıran ve değerlendiren öğretmen” şeklinde bir tanımlama göze çarpar. Rauth ve Bowers (1986) da nitelikli insan gücünde aranan temel özelliklerin, işini iyi yapan, bilgi ile yaşamayı öğrenen, kendisini sürekli geliştiren insan tipi olduğunu belirtmektedir. Bu tanımlamadan kişisel gelişimin mesleki gelişimin ayrılmaz bir parçası olduğu sonucu çıkarılabilir.

Bilgi, beceri, yetenek ve meslekte öğrenmek için gerekli koşullar olarak tanımlanabilen mesleki gelişim kavramı son yıllarda eğitimin geliştirilmesi çalışmalarında en önemli unsur olmuştur (Seferoğlu, 2001). Öğretmenlik mesleğini geliştirme konusunda yapılan araştırmalar da daha iyi öğretime ve daha iyi okullara sahip olabilmek için mesleki eğitimin bir zorunluluk olduğunu belirtmektedirler (Seferoğlu, 2003). Mesleki açıdan iyi yetişen öğretmenler öğrencileri için olumlu öğrenme koşulları sağlayabilir. Ancak öğretmenler sürekli olarak farklı öğrenci gruplarıyla birlikte olmaktadır. Bu farklılıklar; farklı yaş grupları, farklı düzeyler, farklı konu alanları ve farklı sosyo-ekonomik yapı şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Bu durumlar, öğretmenlerin farklı yaklaşım, yöntem ve teknikleri kullanmalarını gerekli kılmaktadır. Ancak öğretmenin birçok farklı soruna çözüm üretecek bir makine olmadığı da göz önünde tutulmalıdır. Bu yüzden de nitelikli öğretmen ve nitelikli öğretim için mesleki gelişim konusunda öğretmenlere sağlanmış sürekli bir desteğin varlığı çok büyük önem taşımaktadır.

Öğretmenlik karmaşık yapıya sahip bir meslektir. Öğretmenlik mesleğinin sorunları zamana ve öğrencilerin özelliklerine göre değişebilmektedir. Araştırmalar, iyi öğretmenlik için tek bir yöntemin olmadığını ancak, içinde bulunulan duruma göre bir yöntemin veya tekniğin diğerine göre daha etkili olabileceğini söylemektedirler. Öğretmenler bu yöntem veya tekniklerin neler olduğunu ve hangi durumda hangi yaklaşımın daha etkili veya verimli olabileceğini nedenleriyle birlikte bilmek durumundadırlar.

Milli Eğitim Bakanlığınca öğretmen yetiştiren kurumlara yollanan bu yeterliklerden hareketle, öğretmenlerin belirtilen yeterliliklere sahip olacak şekilde yetiştirilmeleri beklenmektedir. Bu açıdan bakıldığında öğretmen yetiştiren kurumlara büyük sorumluluklar düştüğü anlaşılmaktadır. Bu çerçevede bu çalışmada öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin önemi ve gözlenebilirliği konusunda öğretim elemanlarının görüşleri incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Çalışma Grubu

Bu çalışma, performans göstergelerinde ifade edilen özellikleri kazandırmak durumunda olan öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan öğretim elemanları ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada yeterlikler iki farklı açıdan ele alınmıştır. Bu açıdan birincisi “söz konusu yeterliklerin etkin bir öğretmenlik için önemini sorgulamak” ikincisi de “performans göstergeleri ile ifade edilen durumların gözlenebilirlik düzeylerini belirlemektir.” Bu amaçla hazırlanan bir ölçme aracı Türkiye’nin farklı üniversitelerindeki eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarına uygulanmıştır. Araştırmaya katılan 21 farklı üniversiteden toplam 69 öğretim elemanına öğretim elemanının görüşlerine başvurulmuştur. Bu öğretim elemanlarının görev yaptıkları anabilim dalları göz önüne alındığında; %24’ü eğitim bilimleri, %24’ü ilköğretim kapsamındaki anabilim dallarında, %12’si ortaöğretim kapsamındaki anabilim dallarında, %10’u bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi anabilim dalında, %6’sı dil eğitimi kapsamındaki anabilim dallarında ve %7’si ise müzik eğitimi anabilim dalında görev yapmaktadır. Görev yaptıkları anabilim dalını belirtmeyenlerin oranı ise %16’dır. Diğer taraftan bu öğretim elemanlarının ünvanlarına göre dağılımları ise şu şekildedir; %22’si araştırma görevlisi, %15’i doktoralı öğretim görevlisi, %44’ü yardımcı doçent doktor, %4’ü doçent doktor, %3’ü profesör doktor ve %7’si ise diğer ünvanına sahiptir. Bu konuda ünvan belirtmeyen öğretim elemanlarının sayısı ise %3’tür.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Çözümlemesi

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinde ele alınan 31 alt yeterlik alanındaki toplam 233 performans göstergelerine ilişkin görüşlerini sayısal olarak elde

edebilmek için bir ölçme aracı düzenlenmiştir. Bu ölçme aracında, araştırmaya konu edilen 233 performans göstergesi ve bunlara ilişkin “önemlilik” ve “gözlenebilirlik” durumları ikili derecelendirilmiş olarak yer verilmiştir. Ölçme aracı ile elde edilen veriler (öğretim elemanlarının görüşleri) performans göstergelerinin “önemlilik” ve “gözlenebilirlik” boyutlarında sıklıkları elde edilmiş ve grafikler ile sayısal ve görsel sunumlara dönüştürülerek tartışılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma soruları bağlamında elde edilen bulgular verilmiştir. Araştırmada iki alt soruya yanıt aranmıştır. Bunlardan ilki, MEB öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin, öğretmen yeterliği olarak *önemine*; ikincisi ise yeterliklerin davranışsal göstergeleri olarak tanımlanan performans göstergelerinin *gözlenebilirliğine* ilişkindir. Bu kapsamda, yeterliklerin davranışsal göstergeleri olarak tanımlanan performans göstergelerinin tamamı öğretim elemanlarına sunulmuş; önemli ve gözlenebilir olup olmadığı sorulmuştur. Görüşlere ilişkin oranlar ana ve alt yeterlik alanlarına göre gruplanarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin Önemine ve Gözlenebilirliğine İlişkin Oranlar

	Öğretmen niteliği olarak önemli	Performans göstergesi olarak gözlenebilir
A. KİŞİSEL ve MESLEKİ DEĞERLER - MESLEKİ GELİŞİM	%	%
A1. Öğrencilere Değer Verme, Anlama ve Saygı Gösterme	97,2	88,4
A2. Öğrencilerin, Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma	97,0	82,1
A3. Ulusal ve Evrensel Değerlere Önem Verme	98,4	86,8
A4. Öz Değerlendirme Yapma	97,1	72,2
A5. Kişisel Gelişimi Sağlama	95,9	85,7
A6. Meslekî Gelişmeleri İzleme ve Katkı Sağlama	95,0	86,0
A7. Okulun İyileştirilmesine ve Geliştirilmesine Katkı Sağlama	92,2	86,2
A8. Meslekî Yasaları İzleme, Görev ve Sorumlulukları Yerine Getirme	96,7	88,8
B. ÖĞRENCİYİ TANIMA	%	%
B1. Gelişim Özelliklerini Tanıma	98,6	89,9
B2. İlgî ve İhtiyaçları Dikkate Alma	97,1	88,4
B3. Öğrenciye Değer Verme	98,4	88,8
B4. Öğrenciye Rehberlik Etme	96,5	91,9
C. ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜRECİ	%	%
C1. Dersi Plânlama	99,1	96,1
C2. Materyal Hazırlama	95,8	89,1
C3. Öğrenme Ortamlarını Düzenleme	95,8	88,4
C4. Ders Dışı Etkinlikler Düzenleme	92,8	91,8
C5. Bireysel Farklılıkları Dikkate Alarak Öğretimi Çeşitlendirme	96,0	90,0
C6. Zaman Yönetimi	98,6	90,8
C7. Davranış Yönetimi	96,2	87,6
D. ÖĞRENMEYİ, GELİŞİMİ İZLEME ve DEĞERLENDİRME	%	%
D1. Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Tekniklerini Belirleme	97,7	91,0
D2. Değişik Ölçme Tekniklerini Kullanarak Öğrencinin Öğrenmelerini Ölçme	94,4	92,3
D3. Verileri Analiz Ederek Yorumlama, Öğrencinin Gelişimi ve Öğrenmesi Hakkında Geri Bildirim Sağlama	92,4	90,0
D4. Sonuçlara Göre Öğretme-Öğrenme Sürecini Gözden Geçirme	95,7	80,3
E. OKUL, AİLE VE TOPLUM İLİŞKİLERİ	%	%
E1. Çevreyi Tanıma	93,2	86,7
E2. Çevre Olanaklarından Yararlanma	93,2	93,2
E3. Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme	89,9	91,7

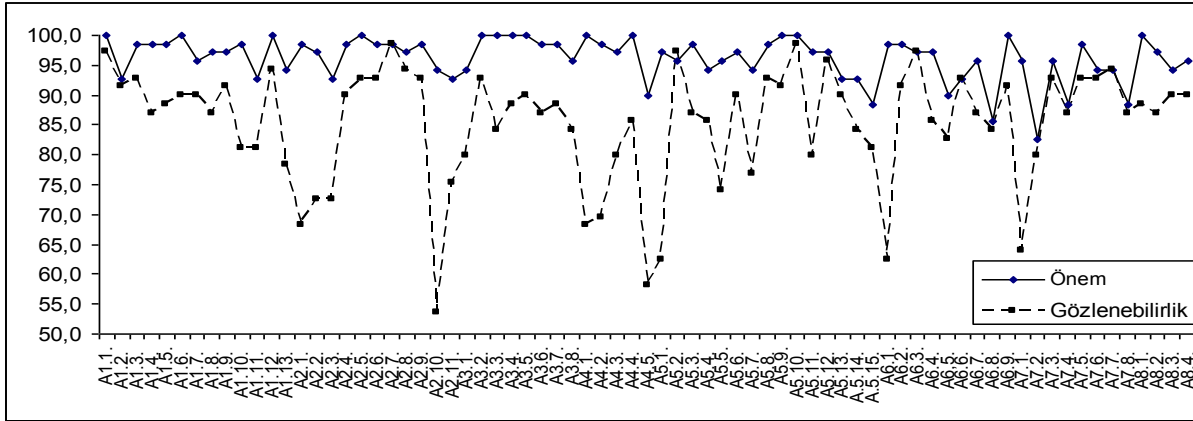
E4. Aileyi Tanıma ve Ailelerle İlişkilerde Tarafsızlık	93,1	84,5
E5. Aile Katılımı ve İşbirliği Sağlama	93,5	87,9
F. PROGRAM ve İÇERİK BİLGİSİ	%	%
F1. Türk Millî Eğitiminin Amaçları ve İlkeleri	93,0	82,9
F2. Özel Alan Öğretim Programı Bilgisi ve Uygulama Becerisi	93,7	91,5
F3. Özel Alan Öğretim Programını İzleme-Değerlendirme ve Geliştirme	92,2	89,7

Tablo 1 incelendiğinde, öğretim elemanlarının çoğunluğunun MEB öğretmenlik mesleği genel yeterliklerini, öğretmen yeterliği olarak önemli bulduğu görülmektedir. Bu alandaki en düşük değer % 89,9'la "Okulu Kültür Merkezi Durumuna Getirme" alt yeterlik alanına aittir. Bulgular, MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerini belirleme grubunun gerçekleştirdiği paydaş görüşleri araştırması sonuçlarıyla da tutarlılık göstermektedir (MEB 2006a).

Tablo 1 performans göstergelerinin gözlenebilirliği açısından incelendiğinde ise elde edilen değerlerin öneme kıyasla çok daha düşük olduğu görülmektedir.

Bulguların aşağıda verilen grafiksel gösterimleri, durumu daha net ortaya koymaktadır.

A. KİŞİSEL VE MESLEKİ DEĞERLER - MESLEKİ GELİŞİM

Şekil 1: Öğretmen yeterliklerinde tanımlanan "Kişisel Ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim" boyutunun göstergelerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri

Şekil 1'de görülen ve gözlenebilirlik açısından %80'in altında değerler alan bazı performans göstergeleri ve aldıkları değerler aşağıda verilmiştir.

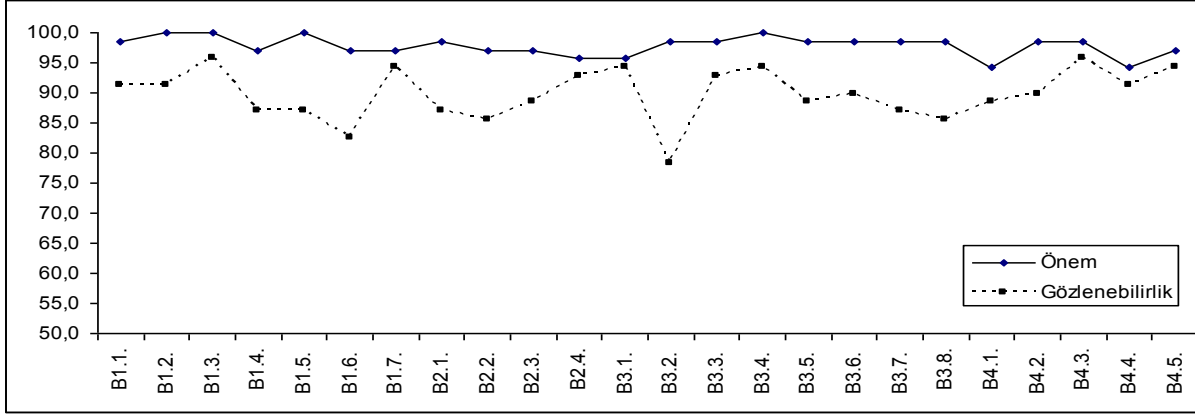
Tablo 2. "Kişisel Ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim" Boyutuna Ait Bazı Performans Göstergelerinin Gözlenebilirlik Oranları

A. KİŞİSEL ve MESLEKİ DEĞERLER - MESLEKİ GELİŞİM	Performans göstergesi olarak gözlenebilir	
	N	%
A1.13. Öğrencinin geçmişine ve sosyo-ekonomik durumuna göre ön yargısız davranır.	54	78,3
A2.1. Öğrencilerde öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirmeyi amaçlar.	47	68,1
A2.2. Öğrencilerin farklı öğrenme özelliklerine sahip olduklarının farkındadır.	50	72,5
A2.3. Çalışmalarını planlar ve uygularken, öğrencilerin her birini var olan kazanım düzeylerinden daha ileriye götürmeyi amaçlar.	50	72,5
A2.10. Her öğrencinin başarılı olacağına inanır.	37	53,6
A2.11. Beklentilerini oluştururken bireysel farklılıkları dikkate alır.	52	75,4
A4.1. Sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz ederek öz değerlendirme yapar.	47	68,1
A4.2. Öz değerlendirmeden elde ettiği verileri kendini ve öğretme-öğrenme sürecini geliştirmek için kullanır.	48	69,6

A4.5. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerde ortaya çıkan davranış ve öğrenme sorunlarının nedenlerini önce kendisinde arar.	40	58,0
A5.1. Bireysel gücünün ve yetkinliğinin farkındadır.	43	62,3
A5.5. Stresle başa çıkma yollarını bilir ve kullanır.	51	73,9
A5.7. Üst düzey düşünme becerilerine sahiptir ve bunları kullanır.	53	76,8
A6.1. Meslekî gereksinimlerinin farkındadır.	43	62,3
A7.1. Okulun iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin önemli olduğunun bilincindedir.	44	63,8

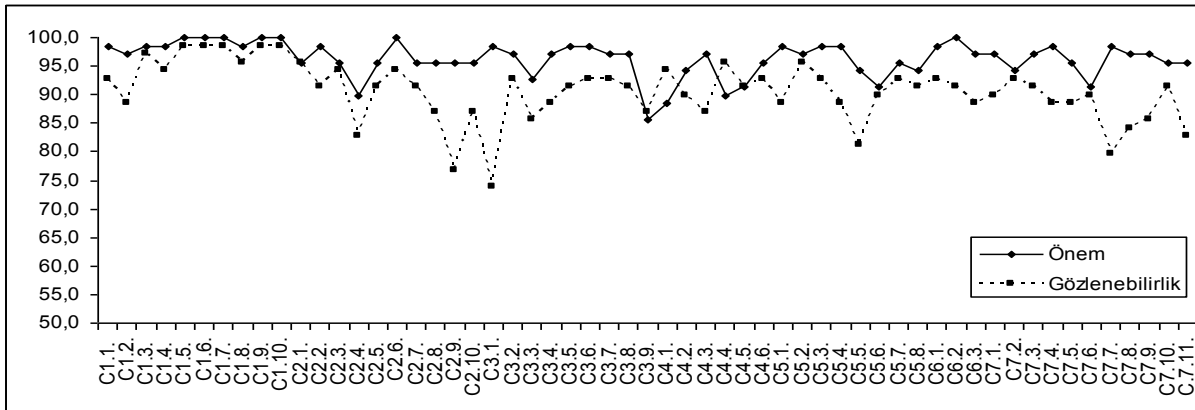
Tablo 2 incelendiğinde de görüldüğü gibi performans göstergelerinden “A2.1. Öğrencilerde öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirmeyi amaçlar.” ve “A4.1. Sınıf içi ve dışı çalışmalarını eleştirel bir yaklaşımla analiz ederek öz değerlendirme yapar.” ifadelerini öğretim elemanlarının yalnızca %68,1’i gözlenebilir bulmuştur. “A7.1. Okulun iyileştirilmesi ve geliştirilmesinin önemli olduğunun bilincindedir.” ifadesini öğretim elemanlarının yalnızca %63,7’si; “A6.1. Meslekî gereksinimlerinin farkındadır.” ifadesini; öğretim elemanlarının yalnızca %62,3’ü gözlenebilir bulurken; “A4.5. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerde ortaya çıkan davranış ve öğrenme sorunlarının nedenlerini önce kendisinde arar.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri %58; “A2.10. Her öğrencinin başarılı olacağına inanır.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri %53,6 olarak belirlenmiştir.

B. ÖĞRENCİYİ TANIMA

Şekil 2: Öğretmen yeterliklerinde tanımlanan “Öğrenciyi Tanıma” boyutunun göstergelerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri

C. ÖĞRETME VE ÖĞRENME

Şekil 3: Öğretmen yeterliklerinde tanımlanan “Öğretme ve Öğrenme” boyutunun göstergelerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri

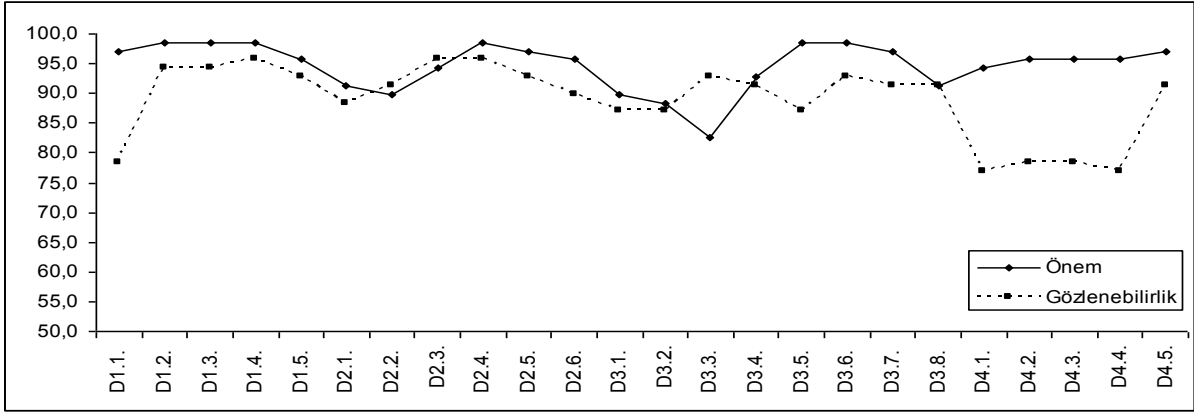
Şekil 2 ve 3’de görülen ve gözlenebilirlik açısından %80’in altında değerler alan bazı performans göstergeleri ve aldıkları değerler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. “Öğrenciyi Tanıma” ve “Öğrenme ve Öğretme” Boyutlarına Ait Bazı Performans Göstergelerinin Gözlenebilirlik Oranları

	Performans göstergesi olarak gözlenebilir	
	N	%
B. ÖĞRENCİYİ TANIMA		
B3.2. Öğrencilerle ilgili kayıtlarda gizlilik ilkesine uyar.	54	78,3
C. ÖĞRETME VE ÖĞRENME SÜRECİ		
C2.9. Teknolojik ortamlardaki (veri tabanları, çevrimiçi kaynaklar vb.) öğretme – öğrenme ile ilgili kaynaklara ulaşır, bunları doğruluk ve uygunlukları açısından değerlendirir.	53	76,8
C3.1. Öğrenme ortamlarını düzenlerken öğrencilerin farklı ön yaşantılarını dikkate alır.	51	73,9

Tablo 3 incelendiğinde de görüldüğü gibi performans göstergelerinden “B3.2. Öğrencilerle ilgili kayıtlarda gizlilik ilkesine uyar.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri %78,3; “C2.9. Teknolojik ortamlardaki (veri tabanları, çevrimiçi kaynaklar vb.) öğretme – öğrenme ile ilgili kaynaklara ulaşır, bunları doğruluk ve uygunlukları açısından değerlendirir.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri % 76,8 ve “C3.1. Öğrenme ortamlarını düzenlerken öğrencilerin farklı ön yaşantılarını dikkate alır.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri ise % 73,9 olarak belirlenmiştir.

D. ÖĞRENMEYİ, GELİŞİMİ İZLEME VE DEĞERLENDİRME

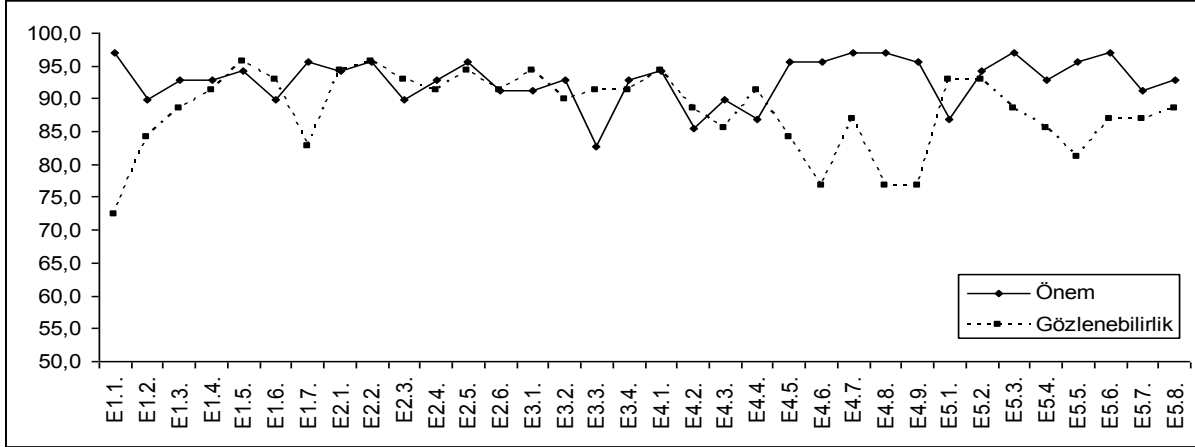
Şekil 4: Öğretmen yeterliklerinde tanımlanan “Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme” boyutunun göstergelerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri

Şekil 4’de görülen ve gözlenebilirlik açısından %80’in altında değerler alan bazı performans göstergeleri ve aldıkları değerler aşağıda verilmiştir.

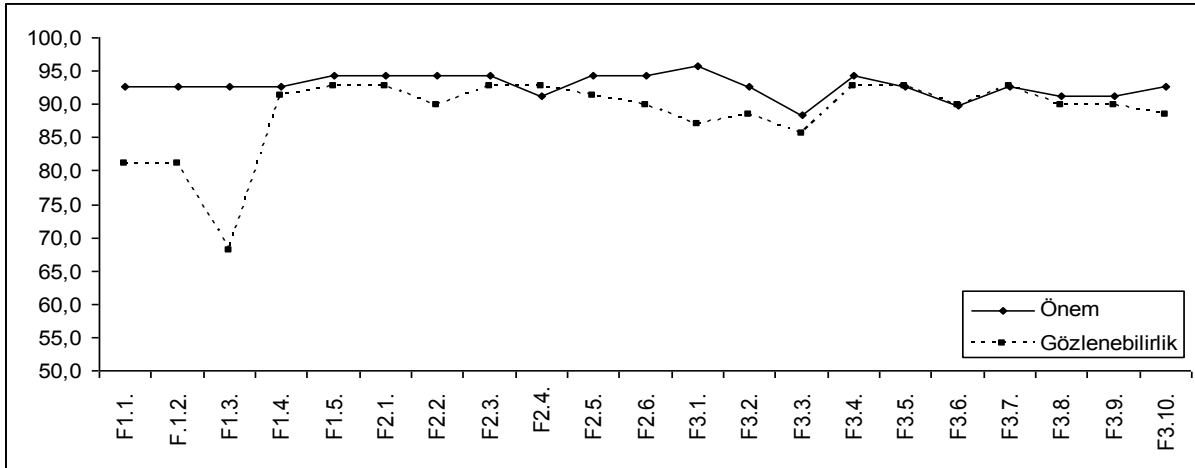
Tablo 4. “Öğrenmeyi, Gelişimi İzleme ve Değerlendirme” Boyutuna Ait Bazı Performans Göstergelerinin Gözlenebilirlik Oranları

	Performans göstergesi olarak gözlenebilir	
	N	%
D. ÖĞRENMEYİ, GELİŞİMİ İZLEME ve DEĞERLENDİRME		
D1.1. Hangi amaçla ölçme ve değerlendirme yapacağına karar verir.	54	78,3
D4.1. Hedefleri yeniden gözden geçirir.	53	76,8
D4.2. Öğrenme ortamını yeniden gözden geçirir.	54	78,3
D4.3. Ölçme araçlarını yeniden gözden geçirir.	54	78,3
D4.4. Öğretim stratejilerini, yaklaşım, yöntem ve tekniklerini yeniden gözden geçirir.	53	76,8

Tablo 4 incelendiğinde de görüldüğü gibi performans göstergelerinden “D1.1. Hangi amaçla ölçme ve değerlendirme yapacağına karar verir.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri % 78,3; “D4.1. Hedefleri yeniden gözden geçirir.” ve D4.4. Öğretim stratejilerini, yaklaşım, yöntem ve tekniklerini yeniden gözden geçirir.” ifadelerinin gözlenebilirlik değeri % 76,8 olarak belirlenmiştir.

E. OKUL, AİLE VE TOPLUM İLİŞKİLERİ

Şekil 5: Öğretmen yeterliklerinde tanımlanan “Okul, Aile ve Toplum İlişkileri” boyutunun göstergelerine ilişkin eğitim elemanlarının görüşleri

F. PROGRAM VE İÇERİK BİLGİSİ

Şekil 6: Öğretmen yeterliklerinde tanımlanan “Program ve İçerik Bilgisi” boyutunun göstergelerine ilişkin eğitim elemanlarının görüşleri

Şekil 5 ve 6’da görülen ve gözlenebilirlik açısından %80’in altında değerler alan bazı performans göstergeleri ve aldıkları değerler aşağıda verilmiştir.

Tablo 5. “Okul, Aile ve Toplum İlişkileri” ve “Program ve İçerik Bilgisi” Boyutlarına Ait Bazı Performans Göstergelerinin Gözlenebilirlik Oranları

	Performans göstergesi olarak gözlenebilir	
	N	%
E. OKUL, AİLE VE TOPLUM İLİŞKİLERİ		
E1.1. Bulunduğu çevreyi tanır.	50	72,5
E4.6. Ailelerin farklı değer ve inançlarına saygı duyar.	53	76,8
E4.8. Aile ve öğrenci ile ilgili özel bilgileri gizli tutar.	53	76,8
E4.9. Ailelerle yaşanabilecek olumsuzlukları öğretme ve öğrenme sürecine yansıtmaz.	53	76,8
F. PROGRAM ve İÇERİK BİLGİSİ		
F1.3. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin Türk Millî Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yürütülmesinin gereği ve önemine inanır.	47	68,1

Tablo 5 incelendiğinde de görüldüğü gibi performans göstergelerinden “E4.6. Ailelerin farklı değer ve inançlarına saygı duyar.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri % 76,8; “E1.1.Bulunduğu çevreyi tanır.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri % 72,5 ve “F1.3. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin Türk Millî Eğitiminin amaç ve ilkeleri doğrultusunda yürütülmesinin gereği ve önemine inanır.” ifadesinin gözlenebilirlik değeri ise % 68,1 olarak saptanmıştır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri olarak belirlenen, 6 ana yeterlik alanında tanımlanan 31 alt yeterlik ve bunların gerçekleşip gerçekleşmediğinin kanıtı olabilecek 233 performans göstergesi konusunda öğretim elemanlarının görüşleri incelenmiştir. Görüşler, yeterliklerin bir öğretmen niteliği olarak önemi ve performans göstergelerinin gözlenebilirliğine ilişkindir.

Elde edilen bulgulara göre öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu performans göstergeleri olarak ifade edilen özellikleri bir öğretmen niteliği olarak önemli bulmaktadır. Bu bulgu MEB tarafından yeterlik belirleme çalışmaları sırasında gerçekleştirilen paydaş görüşleri anketinin sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (MEB 2006a). Ancak yeterliklere ilişkin performans göstergelerinin gözlenebilirliğine ilişkin görüşlere bakıldığında daha düşük değerler elde edilmiştir. Bu durum yeterliklerin kanıtı olmak üzere geliştirilen performans göstergelerinin işlerliğine ilişkin soru işaretlerini gündeme getirmektedir. Örneğin, “A. Kişisel Ve Meslekî Değerler - Meslekî Gelişim” ana yeterlik alanında tanımlanan “A2. Öğrencilerin, Öğrenebileceğine ve Başaracağına İnanma” alt yeterliğinin “A2.10. Her öğrencinin başarılı olacağına inanır.” olarak ifade edilen performans göstergesi öğretim elemanlarının yalnızca %53.6’sı tarafından gözlenebilir bulunmuştur. Bu durumda performans göstergesi olarak ortaya konulan bu ifadenin işlerliği sorgulanır görülmektedir. Performans göstergesinin, yeterlik çalışmasında “yeterliklerin gerçekleşip gerçekleşmediğinin delili olabilecek ölçülebilir davranışlar” (MEB 2006a) olarak tanımlandığı düşünülürse, ifadenin çalışmanın kendi tanımına da aykırı düştüğü görülebilecektir.

Bu performans göstergesi yine aynı tanım açısından ele alındığında, bir davranış boyutu içermemekte, aksine inanç vurgusu yapmaktadır. İnançlar ise somut davranışlar olarak gözlenemezler ve daha önemlisi bir başarı durumunu içermezler. Başka bir ifadeyle bir inanç sahipliği durumuna göre bireyin başarı ya da başarısızlığı konusunda yargıda bulunulamaz. Buradan hareketle, öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine ilişkin performans göstergeleri kapsamında sıklıkla rastlanan bu tür ifadelerin ayıklanması gerektiği düşünülmektedir.

Yine aynı ana yeterlik alanında tanımlanan “A4. Öz Değerlendirme Yapma” alt yeterliğinin performans göstergelerinden biri olan “A4.5. Öğretme-öğrenme sürecinde öğrencilerde ortaya çıkan davranış ve öğrenme sorunlarının nedenlerini önce kendisinde arar.” ifadesi öğretim elemanlarının yalnızca % 58’i tarafından gözlenebilir bulunmuştur. Benzer biçimde “A5.Kişisel Gelişimi Sağlama” alt yeterliğinin performans göstergelerinden “A5.1. Bireysel gücünün ve yetkinliğinin farkındadır.” ifadesi öğretim elemanlarının yalnızca % 62,3’ü tarafından ve A6. Meslekî Gelişimleri İzleme ve Katkı Sağlama alt yeterliğinin performans göstergelerinden A6.1. Meslekî gereksinimlerinin farkındadır. İfadesi yine öğretim elemanlarının % 62,3’ü tarafından gözlenebilir olarak değerlendirilmiştir. Bu ifadeler incelendiğinde öz düzenleme becerisiyle ilgili oldukları görülmektedir. Bu tür beceriler ancak bireylerin kendi ifadeleriyle ortaya konulabilir. Dışardan bir değerlendirmeyle belirlenmeleri olanaklı değildir. Bu durumda söz konusu yeterlik çalışması öğretmen yeterliklerinin belirlenmesinde öz değerlendirmeyi de bir yöntem olarak benimsiyorsa bu performans göstergeleri geçerli olabilir. Ancak yeterlik çalışmasında bu konuya ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Öğrenciyi tanıma, öğretme ve öğrenme süreci, öğrenmeyi, gelişimi izleme ve değerlendirme ana yeterlik alanlarındaki bazı performans göstergeleri yine gözlenebilirlik açısından düşük değerler almışlardır. Özellikle “...gözden geçirme”, “...karar verme”, “...değerlendirme” gibi örtük özellik ifadelerinin gözlenebilirlik değerleri düşük bulunmuştur. Öğretmenlerin gerek eğitimlerinde gerekse değerlendirilmelerinde kritik değer taşıyan yeterliklerin gözlenebilirliği, kararların geçerliliği

açısından son derece önemlidir. Bu nedenle örtük özellikler performans göstergelerinden çıkarılmalı ve gözlenebilir ifadelerle yer verilmelidir.

Bu aşamada, bu çalışmada doğrudan sorgulanmayan bir noktanın da vurgulanmasına gereksinim duyulmaktadır. Öğretmen yeterlikleri ya da nitelikleri programda öğrenciye kazandırılması öngörülen niteliklerden bağımsız olamaz. Buna göre, öğrencilerin problem çözme, eleştirel düşünme, karar verme, dili etkili kullanma vb. özelliklere sahip olmasını öngören bir sistem, öğretmenlerinin de benzer niteliklere sahip olmasını bekler, beklemelidir. Ancak öğretmen yeterlikleri içinde bu becerilere ilişkin bir kaç performans göstergesi dışında bir ifadeye rastlanmamaktadır.

MEB özellikle sistem içindeki öğretmenlerin değerlendirilmesi ve yeterliklerinin geliştirilmesinden sorumlu kurum olarak, öğretmen yeterlikleri üzerine bir çalışma yapmakla oldukça stratejik bir uygulama gerçekleştirmiştir. Ancak,

- ✓ Öğretmen yeterliklerinin daha gerçekçi bir yaklaşımla gözden geçirilip, düzenlenmesinde,
- ✓ İfadelerden bir yeterlik ya da başarıyı içermeyenlerin ayıklanmasında,
- ✓ Performans göstergelerinin, sağlıklı değerlendirmeler için gözlenebilirlik niteliğinin artırılmasında,
- ✓ Öğretmenlerin öz değerlendirmelerinin bir değerlendirme boyutu olarak sürece alınmasında,
- ✓ Eğitim programlarının öngördüğü becerilerin, öğretmen yeterlikleri olarak yeterlikler kapsamında daha geniş yer almasında yarar görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2002). *Öğretmen yeterlilikleri*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2006a). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2006b). *TEDP-Temel eğitime destek projesi: Öğretmen eğitimi bileşeni. Öğretmenlik mesleği genel yeterlilikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2008a). *Öğretmen yeterlilikleri: Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2008b). *Öğretmen yeterlilikleri: Öğretmenlik mesleği genel ve özel alan yeterlikleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü. [Çevrim-içi: <http://otmg.meb.gov.tr/YetGenel.html> ve <http://otmg.meb.gov.tr/YetOzel.html>] (Erişim tarihi: 1 Eylül 2009).
- Rauth, M., & Bowers, G. R. (1986). Reactions to induction articles. *Journal of Teacher Education*, 37(1), 38-41.
- Seferoğlu, S. S. (2001). Elementary school teachers perceptions of professional development (Sınıf öğretmenlerinin mesleki gelişimle ilgili algıları). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, s. 117-125.
- Seferoğlu, S. S. (2003). Öğretmenlerin hizmet-içi eğitiminde yeni yaklaşımlar. *Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu, Eğitimde Yansımalar: VII*, s. 149-167. Ankara: Tekışık Yayınevi.